

BRONISLAVA KERBELYTĖ

LIETUVIŲ
TAUTOSAKOS
KŪRINIŲ PRASMĖS

TURINYS

PRATARMĖ	7
IVADAS	9
PASAKŲ KLASIFIKAVIMAS	17
Antti Aarne's pasakų klasifikavimo sistema	18
Vladimiro Proppo požiūris į pasakų klasifikavimą	23
Struktūrinės–semantinės metodikos ir klasifikacijos principai	29
Elementarieji siužetai – pagrindiniai liaudies naratyvų struktūrų elementai	30
Elementariųjų siužetų semantinė interpretacija	33
Elementariųjų siužetų klasifikacija	34
Svarbiausi elementarieji siužetai	37
Pasakos tipo samprata	37
KODĖL SKIRTINGŲ TAUTŲ PASAKOS PANAŠIOS	45
Analogijų suradimo būdas	47
Siužetų raidos prognozavimas – pasakų lyginimo priemonė	56
Pasaka „Šalčio dovanos“	57
Pasaka apie žalčio žmoną	59
Tikėtina kelių tautų kontaktų pasekmė	71
Spėtinės genetiškai panašios pasakos	78
Tradicijos santykis su Charleso Perrault'o pasaka „Raudonkepuraitė“	85
PASAKŲ SANDAROS IR TURINIO RAIDA	95
Pasakų siužetų struktūrų raida	95
Tekstų paprastos struktūros	97
Galimų archajiškų elementų nustatymo būdai	99
Herojų išmėginimų pokyčiai skirtingų žanrų pasakose	103
Stebuklinių pasakų elementariųjų siužetų herojų išmėginimai	104
Pasakų–legendų ir parabolų ES apie išmėginimus paskirtis	107
Išminties ir kantrumo bandymai novelinėse pasakose	114
Išmėginimų komiškas pasakose apie kvailą velnią ir buitinėse pasakose	117
Neįmanomas pasaulis melų pasakose	121
Žinios apie kitą ir realų pasaulį formulinėse pasakose	123
Genties, šeimos ir individualių vertybių hierarchija bei dinamika stebuklinėse pasakose	124
Vedybų partnerio pasirinkimo raida pasakose	130
Pasakos ar mitai?	136

ŽINIOS APIE PASAULĮ IR ŽMOGŲ PASAKOSE	145
Kelių pasaulių santykiai pasakose	145
Žmogaus vaizdavimo raida pasakose	152
Nevienodas pasakų personažų poelgių vertinimas	164
Žmogaus gyvybės išsaugojimo ir grąžinimo būdai pasakose	168
Apie pasakų žiaurumus	176
Kodėl kvailys yra trečias brolis?	187
Tradicinės bendravimo formos ir šeimos problemos	195
SAKMIŲ PASKIRTIS IR SEMANTIKA	199
Sakmių klasifikavimas	199
Dviejų klasifikavimo principų derinys	202
Struktūrinė-semantinė sakmių klasifikacija	204
Mitinių būtybių varijavimas sakmėse ir personažų sistemos rekonstrukcijos	208
Skirtingi tų pačių kūrinių mitiniai personažai	208
Bevardės gamtos dvasios	213
Velnias lietuvių liaudies sakmėse: nuo gamtos dvasios iki ponaičio / vokieetuko	216
Sakmių elementariųjų siužetų apie herojų išmėginimus savitumai	225
Papročių reglamentavimas mitologinėse sakmėse	230
Papročių saugotojai sakmėse	236
Kumelės / arkliai mitinis įprasminimas	241
Magijos vertinimas lietuvių mitologinėse sakmėse	245
Pieną atimančios ir skraidančios raganos: fantastika ir tikrovė	252
Raganos joja žirniauti	267
Dvasregiai lietuvininkų ir lietuvių sakmėse	273
Padavimai apie akmenis <i>mokus</i> ir jų analogijos	284
SENOSIOS RAŠTIJOS ŽINIOS FOLKLORO DUOMENŲ KONTEKSTE	291
Martynas Mažvydas, Lukas Davidas ir Jonas Lasickis	294
Apeiginė / buitinė leksika ir magijoje naudojami objektai	299
Gyvūnų bendrijų vyresnieji	308
Laiko tarpsnių personifikacijos	312
Lietuvos metraščio sakmė apie Algirdo žygį į Maskvą: folkloro ir raštijos tradicijų derinys	314
PASAKOJAMOSIOS TAUTOSAKOS BŪKLĖ IR POKYČIAI	319
Žemaičių pasakos XIX a. ir XX a. pradžioje	319
Medžiagos rinkimas	320
Pasakų repertuaras	323
Saviti tekstų elementai	326
Reta pasakų formos ypatybės	331
Raseinių apylinkių pasakų raidos tendencijos	335
XIX a. pabaigos ir XX a. antrosios pusės pasakotojai	336

Pasakų repertuaro pokyčiai	339
Pasakų turinio, formos ir stiliaus pokyčiai	342
Lietuvių liaudies padavimų tradicija XX a.	346
Naujoviški anekdotai: santykiai su ilgaamže tradicija	352
DAINŲ ĮVAIZDŽIŲ PRASMĖS	365
Istorijos atgarsiai dainoje	365
Dainų simboliai tradicinės kultūros kontekste	375
Kalėdų rytą rožė pražydo	378
Vidury lauko grūšėlė stovi	382
Šalia kelio įvaras stovėjo	383
Atbėgo elnias devyniaragis	385
TYRINĖTOJŲ INTERPRETACIJŲ VERTINIMAI	393
Apeigos atspindžių pasakose ieškojimo būdas (pastabos apie Vladimiro Proppo knygą)	393
Algirdas Julius Greimas – vieno mitologinio teksto aiškintojas	408
SUTRUMPINIMŲ SĄRAŠAS	419
Katalogai, enciklopedijos, žodynai	419
Tekstų šaltiniai.	422
Literatūra	429
THE MEANING OF LITHUANIAN FOLKLORE WORKS. SUMMARY	437